

БАНКРУТСТВО В УКРАЇНІ: СУТНІСНІ ВИМІРИ

Кіщак Д. С.

*аспірант Інституту економіко-правових досліджень
імені академіка В. К. Мамутова
Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

Сфера банкрутства, яка функціонує в усіх ринкових відносинах, завжди була окремим витвором мистецтва у юриспруденції, стає ще більш актуальною в сьогоdnішніх реаліях. Перед багатьма підприємствами стоїть питання виживання, адже розвинути та генерувати дохід підприємствам стає складніше, і як наслідок задовольняти вимоги кредиторів – важче.

Банкрутство характеризує неспроможність підприємства (організації) задовольнити вимоги кредиторів щодо оплати товарів, робіт, послуг, а також забезпечити обов'язкові платежі в бюджет і позабюджетні фонди [1, с. 97].

Так, з інформації на сайті судовій владі України, вбачається, що за 2021 рік було відкрито понад 800 проваджень про банкрутство, у той час як в 2022 році – майже 600 проваджень, однак, варто враховувати, що сфера банкрутства ожила приблизно влітку 2022 [2].

Банкрутство є кризовим станом і його подолання вимагає спеціальних методів управління. Проте на законодавчому рівні за період повномасштабної війни, не дивлячись на те, що уряд України намагається вчасно пристосуватись до нових обставин шляхом внесення змін до законодавства, Кодекс з процедур банкрутства України не зазнав жодних змін. Наразі у Верховній Раді зареєстровані ряд законопроектів, що регулюють зазначену сферу, аналізу яких було присвячене окреме дослідження.

Аналіз зарубіжної практики свідчить, що в країнах із розвинутою економікою та сталою політичною системою, як правило, 1/3 банкрутств спричиняється зовнішніми, а 2/3 – внутрішніми причинами. Очевидним є й те, що фактори банкрутства для вітчизняних підприємств є іншими, похідними від кризового стану національної економіки. Саме необґрунтована економічна політика уряду, некеровані інфляційні процеси, тотальна економічна криза, політична нестабільність суспільства, спад ділової активності в економіці найбільш впливають на результати діяльності підприємств передовсім через недосконалість законодавчої бази [3].

У загальному причини банкрутства можна поділити на дві групи: 1) зовнішні, які інколи не можливо врахувати; 2) внутрішні, що безпосередньо залежать від форм, методів та організації роботи на самому підприємстві. До зовнішніх причин настання банкрутства, без перебільшення, можна віднести повномасштабне вторгнення РФ на територію України, в результаті чого багато підприємств, малий та середній бізнес зазнав колосальних збитків, і у багатьох випадках припинив свою діяльність.

Банкрутство це комплексний механізм, який може бути охарактеризований з різних боків: юридичного, управлінського, організаційного, фінансового. Також він може бути покликаний, у тому числі, для відновлення платоспроможності боржника та його господарської діяльності. А тому, за умови якісного юридичного аналізу та будування правильної стратегії справи, є цілком можливим повернення підприємству фінансової стабільності та конкурентоспроможності на ринку.

Українська бізнес-спільнота налічує близько 500 великих підприємств з оборотом понад 100 мільйонів доларів США, а також близько 400 000 малих і середніх підприємств (МСП) та майже 1,6 мільйона фізичних осіб-підприємців. Традиційними викликами для великих підприємств є доступ до нових ринків та іноземного капіталу. Для малих і середніх підприємств традиційними викликами є корумповані інституції та податкове навантаження, зокрема адміністративне. Традиційними проблемами як для великих, так і для малих та середніх компаній є судова система та слабкий захист прав власності, а також брак кваліфікованого людського капіталу. Перед усіма типами підприємств постали нові виклики, спричинені війною – руйнування інфраструктури, зниження попиту на товари та послуги, брак оборотного капіталу та відсутність страхування, а також логістичні проблеми. Відновлення економіки та створення нових можливостей для бізнесу потребуватимуть вирішення як старих, так і нових проблем [4, с. 107].

За даним Мінекономіки України падіння ВВП за підсумком 2022 року оцінюється на рівні 30,4% [5]. З точки зору бізнесу кожне третє підприємство може бути закрите. Виходячи з цього, держава має запровадити ряд заходів для збереження сталості підприємницької діяльності. Доречні були б зменшення податкового навантаження, кількості та обсягу адміністративних процедур; державні субсидії (або безвідсоткові позики) для бізнесу під час створення нових робочих місць; максимальна лібералізація економіки, страхування воєнних ризиків, стимулювання малого та середнього бізнесу.

За чинним законодавством, для відкриття провадження у справі про банкрутство кредитором або боржником має бути подана відповідна заява до господарського суду у письмовій формі, яка повинна містити виклад обставин, що є підставою для звернення до суду. Втім на сьогоднішній день законодавством не передбачено прямої норми по входу в процедуру банкрутства для тих, хто втратив бізнес у зв'язку з війною. Тому окремим питанням є процедура визнання юридичної особи банкрутом, яка, з урахуванням воєнного стану, потребує спрощення.

Метою всіх трансформаційних перетворень які відбуваються зараз і які потрібно буде провести є членство в ЄС та НАТО. Для цього необхідно продовжувати реформаторський шлях та узгодити національне законодавство з європейським, що дозволить збільшити прозорість усіх юридичних процесів, в тому числі і визнання юридичної особи банкрутом, і сприятиме зниженню рівня корупції.

Отже, на основі вищесказаного можна зробити висновок, що інститут банкрутства є невід'ємною частиною ринкового господарювання. Він є потужним стимулом для ефективної роботи суб'єктів господарської діяльності, при цьому виступає гарантом інтересів кредиторів і боржників. Повномасштабне вторгнення призвело до економічного падіння бізнесу в державі, в результаті чого багато підприємств мають всі ознаки неплатоспроможності та потребують державної допомоги. А стала економіка на сучасному етапі необхідна, в першу чергу, для підтримки оборонного бюджету України.

Література:

1. Сердюков К. Г., Гой В. В. Протиправні банкрутства як елемент тіньового інституту неплатоспроможності. *Економіка та держава*. 2013. № 10. С. 96–98. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/10_2013/24.pdf
2. Банкрутство у період війни. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ru/news/217173_bankrutstvo-u-perod-vyni
3. Рябчук А. О. Процедура банкрутства, як засіб виведення з кризи аграрних підприємств. URL: <http://repository.vsau.org/getfile.php/2822.pdf>
4. Городніченко Ю., Сологуб І., Беатріс Ведер ді Мауро. Відбудова України: принципи та політика. Center for Economic Policy Research. 507 с. URL: https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction_book_Ukrainian_0.pdf
5. Міністерство економіки України: Веб-сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=4470bafb-5243-4cb2-a573-5ba15d9c8107&title=MinekonomikiPoperedno>